

НАШ ЈЕЗИК

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

LIBRARY

JUN 10 1952

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. III св. 3-4

3134

БЕОГРАД 1951

САДРЖАЈ

	Страна
1. <i>А. Белић</i> : О језичким поукама	73
2. <i>М. Павловић</i> : Синтакса и интерпункција	79
3. <i>М. Шевановић</i> : Напoredна употреба заменица који и чији у посесивној служби	91
4. <i>И. Шевовић</i> : Разумети се у чему или у шта	98
5. <i>И. Појовић</i> : Стајати — стојати	104
6. <i>М. Сучевић</i> : Још о слову ј пре Вука	116
7. <i>Св. Марковић</i> : Једно значење речи алаш	118
8. <i>Др А. Коштић</i> : Рад на стварању медицинске терминологије	120
9. Писма уредништву:	
I <i>М. Јовичић</i> : Нека питања о правилној употреби речи у књижевном језику	123
II <i>Б. Милановић</i> : Одговор на стављена питања	128
10. Језичке поуке	145

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Секретар Уређивачког одбора: Бранислав Милановић

Научна књига

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД 1951

Штампарија и књиговезница Српске академије наука, Космајска бр. 28

ЈЕДНО ЗНАЧЕЊЕ РЕЧИ АЛАТ

Алат је реч арапског порекла, а дошла је у наш језик преко турског. Облик у коме смо је ми добили уствари је арапска (и турска) множина од речи *alet*, што значи оруђе, прибор.

Поред обичне употребе у значењу „прибор за рад“ — *алат* се често употребљава у бродарству у изразима: „Баца алат“, „Покупи алат“ и сл., у којима ова реч значи — уже којим се брод везује за пристан.

Да ли је ово *алат* значи исто што и оно прво? На први поглед изгледа да је тако. И бродски *алат* је нека врста алата, тј. прибора за рад, јер се њиме врши неки рад, као, напр., везивање брода, вучење шлепова и сл. Тако је, изгледа, мислио и Вук. У његову Рјечнику имамо *алат* у значењу *das Werkzeug, instrumenta*, а у преводу Новог завета налазимо овакву реченицу: Својим рукама *избацисмо алат лађарски* (Нови завет 1935, стр. 131). Атрибут *лађарски* Вук је вероватно употребио да би показао да се не ради о ма каквом алату, већ о нарочитом, о оном на броду, што истовремено доказује да је имао на уму оно значење речи *алат* који налазимо и у Рјечнику.

Порекло речи *алат* у овој Вуковој реченици Даничић је у I књ. Рјечника Југосл. акад. само узгред дотакао. Наводећи примере за реч *алат* (*instrumentum*), међу осталим цитира и поменути Вукову реченицу, претходно дајући објашњење „алат лађарски, *armamenta navis* (турски *halat*, уже)“. Дакле, реч алат у овој реченици он схвата као и Вук. Но он је отишао корак даље објашњавајући цео израз *алат лађарски* са „*armamenta navis*“, тј. „бродска опрема“, што би опет могло да наведе на претпоставку да је Вук имао на уму баш опрему брода, дакле, бродски алат, а не нешто друго. Међутим обја-

пшњење које је Даничић дао у загради (турски *halat*, уже) указује на друго, и под претпоставком да Вуково *алат* значи баш то, тј. *instrumentum*. То је турска реч *halat* која значи *дебело уже, лађарско уже*. Врло је вероватно да је ова реч у зачецима нашег бродарства ушла у наш језик, свакако најпре са почетним *х*, али како се ово и у речима турског порекла губило, то је убрзо *халат* постало *алат*, изједначивши се с речју која је већ постојала у језику у том облику. Сличност у значењу убрзала је процес мешања ове две речи и претапања у једну: уже којим се брод везује такође је алат којим се врши неки посао, везивање брода, па се зато и не осећа разлика међу тим речима. Може нам изгледати неособично да се само у бродарству уже за везивање бродова зове *алат*, док се у толико других случајева уже које се употребљава у сличне сврхе назива *уже* и сл. То, међутим, долази од значења које реч *halat* има у турском језику. Наиме, наш језик је са речју *halat* примио и њено значење, а за друга значења *ужета* имао је, или је примио са стране, друге речи, као напр. коноп, конопцац, једек (од тур. *yedek*) и сл.

Материјал који нам дају наши писци за ово друго значење (за лађарско уже) врло је сиромашан. Ипак, код Л. Лазаревића налазимо један карактеристичан пример који говори у прилог претпоставке да *алат* значи баш то: Докопа бачен *алат* с лађе која долажаше, и стаде је вући себи. И таман да заметне *уже* на казук (Приповетке II, 76).

У бродарству, најзад, постоји више израза с овом речу, а сви значе уже, као напр. *предњи алат* — уже који држи брод да не иде низводно, *преки алат* — уже којим се везује прамац брода, *фарски алат* — уже којим се везује задњи део брода, *танки алат* — челично уже за привлачење брода и сл.

Све ово недвосмислено показује да у бродарству *алат* значи *уже*, а то свакако није *алат* у значењу „прибора за рад“.

Св. Марковић